

Секция 4

НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ ФИНАНСОВОЙ СХЕМЫ В УСЛОВИЯХ ИНТЕГРАЦИИ

TRANSPARENTNOŚĆ SKUTKÓW DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ W SPRAWOZDANIACH W KONTEKŚCIE PRAWNEJ I SPOŁECZNEJ ODPOWIEDZIALNOŚCI PODMIOTU

Dotkuś W. (Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, m. Wrocław, Polska)

Zarządzający jednostkami gospodarującymi zdają sobie sprawę z faktu, że właściciel i społeczeństwo rozliczają ich nie tylko z uzyskanych efektów ekonomicznych, ale również z tego, jak przedsiębiorstwa, którymi oni zarządzają, wpływają na szeroko rozumiane otoczenie, z którym wchodzi w interakcje. Skutki działań gospodarczych mogą być: finansowe, społeczne oraz ekologiczne. Każdy z nich, zgodnie nie tylko z oczekiwaniami ale i prawem powinien być ujawniany w stopniu, akceptowanym przez otoczenie i zgodnym ze stanem faktycznym – czyli prawdziwym. Celem artykułu jest formalno-prawna analiza w zakresie odpowiedzialności za emitowane informacje przez prawnych przedstawicieli podmiotów. Zastosowane metody badawcze to metoda dedukcji i wnioskowania wsparte studiami literaturowymi.

Najstarsza forma prezentacji informacji wiąże się z uzyskanymi efektami ekonomicznymi jednostek gospodarujących. Są to sprawozdania finansowe, przez stulecia ewoluujące w formie i treści ale w każdym przypadku ukazujące zaangażowane zasoby, zmiany jakie w nich zaszły, to znaczący pozytywne lub negatywne skutki tych zmian utożsamiane z właściwie dla danego okresu nazwanym przyrostem lub ubytkiem tych zasobów. Ekonomiczna odpowiedzialność związana z prowadzeniem działalności gospodarczej jest fundamentem społecznej odpowiedzialności tych, którzy zarządzają jednostkami gospodarującymi. Pozostałe obszary, na zasadzie synergii, powiązane z działaniem gospodarczym są tylko, w zakresie informacyjnym, zobowiązaniem dodatkowym, które powstaje wtedy, gdy dany podmiot gospodarczy działa. Odpowiedzialność podmiotu w obszarze ekonomicznym świadczy o jego dążeniu nie tylko do wygenerowania korzystnego wyniku ekonomicz-

nego, a także do wprowadzania innowacji, podnoszenia konkurencyjności, rozwoju, rozpowszechniania dobrej marki firmy oraz zwiększania udziału w rynku. Podmioty, które nie realizują tych zadań są wypierane przez rynek i eliminowane przez konkurencyjne przedsiębiorstwa [11, s. 209]. U podstaw ekonomicznej odpowiedzialności społecznej leży fundamentalna idea ekonomii polegającej na współpracy i współdziałaniu w gospodarce rynkowej. To podejście często określa się mianem „podwójnej korzyści”. Rozwój i wzrost firmy jest tylko możliwy, gdy przekłada się on na wzrost satysfakcji i poprawy jakości życia wszystkich zainteresowanych jednostek [13].

Przedsiębiorstwa, w celu zachowania przewagi konkurencyjnej w danym sektorze starają się pokazać interesariuszom z jak najlepszej strony. Przejawia się to m.in. poprzez nacisk na jakość, szybsze wprowadzanie nowych technologii, oferowanie produktów i usług stale udoskonalanych, poświęcanie większej uwagi klientowi, szybkie reagowanie na zachodzące zmiany, elastyczne działanie oraz ograniczanie kosztów [3, s. 20], a także w sposobach prezentacji informacji na powyższy temat. Istotnym staje się problem kreowania informacji w aspekcie prawdomówności, dzielenia się informacją z dostawcami i innymi współpracującymi podmiotami, zdobywania informacji tylko w etyczny i prawy sposób. Podmioty gospodarujące stosujące uczciwe praktyki rynkowe nie powinny wprowadzać w błąd klientów oraz dostarczać nie kompletnych informacji na temat świadczonych usług i oferowanych produktów [10, s. 23].

Przedsiębiorstwa ubiegające się o miano społecznie odpowiedzialnego muszą stosować dobre praktyki w zakresie zarządzania zasobami ludzkimi takie jak:

- przestrzeganie norm dotyczących czasu pracy,
- tworzenie przez kadre kierowniczą przejrzystych zasad polityki w zakresie zarządzania, w tym permanentne szkolenie,
- zapewnienie równych szans kandydatom i pracownikom (dotyczy to zatrudnienia, procesu szkolenia, awansów, wynagrodzenia i utrzymania pracy) niezależnie od płci, zdrowia, wieku, narodowości, wyznania, przynależności związkowej czy orientacji seksualnej,
- zakaz stosowania form nacisku wobec pracowników [6, s. 140].

Podstawowymi cechami społecznie odpowiedzialnego biznesu są:

- tworzenie bezpiecznych warunków pracy, szacunek dla pracowników oraz dla ich zdrowia,
- humanizm społeczny – brak dyskryminacji, równoprawienie,
- podejmowanie działań a rzecz społeczeństwa lokalnego, regionalnego, krajowego i międzynarodowego,
- działalność jest prowadzona w ten sposób, że efekty są spójne z oczekiwaniami społecznymi [Ocietek W., Gajdzik, B., op. cit., s. 21].

W obszarze społecznym przedsiębiorstwa muszą zmierzyć się z takimi problemami globalnymi jak: ubóstwo i dysproporcja społeczna, edukacja, ochrona zdrowia, demografia. W zakresie ubóstwa i eliminacji dysproporcji jednostki mogą tworzyć bezpieczne miejsca pracy, udzielać pożyczki i małe kredyty, dostarczać żywność, zakwaterowanie, opiekę zdrowotną, edukację i szkolenia.

Współcześnie zarządzanie przedsiębiorstwem powinno uwzględniać także ochronę środowiska. Celem takiego działania jest poprawa jakości życia społeczeństwa, poprawa warunków zdrowotnych, walorów estetycznych oraz piękna krajobrazu. Jednostki gospodarcze są zobowiązane do odpowiedzialności za środowisko, ponieważ wywierają negatywny na nie, np. poprzez emitowanie przy produkcji szkodliwych spalin. Gdy firmy nie podejmą się dobrowolnie ochrony środowiska to zostaną zmuszeni do tego przez prawo. Państwo oraz Unia Europejska przez odpowiednie regulacje prawne wymusza na przedsiębiorstwach ekologiczną odpowiedzialność. Prawo w tym zakresie m.in. wpływa na działalność już na etapie projektowania wyrobów aż do segregacji odpadów. Na firmy nałożony jest również obowiązek podawania do informacji publicznej skutki swoich działań w tym zakresie. Wobec jednostek nie dbających o środowisko stosowane są kary ekologiczne [Adamczyk, J., op. cit., s. 58].

Dla przedsiębiorstw aspekt ekologiczny jest pro aktywnym czynnikiem rozwoju. Ma to związek z tym, że problem ochrony przyrody ma charakter globalny, a także może być kluczem do osiągnięcia sukcesu i lepszych wyników.

W Polsce w zakresie odpowiedzialności ekologicznej przedsiębiorcy przyjęli ideę zrównoważonego i samopodtrzymującego się rozwoju, tzw. ekosystem. W sferze produkcyjnej pojęcie to oznacza zoptymalizowanie zużycia energii, surowców, wody oraz minimalizację presji na środowisko. W ramach ekosystemu jednostki gospodarcze muszą realizować następujące cele:

- ochronę zdrowia człowieka,
- ochronę i utrzymanie pierwotnego stanu środowiska naturalnego,

- przyczynianie się do poprawy jakości krajobrazu przyrodniczego,
- racjonalne wykorzystanie zasobów naturalnych
- wspieranie współpracy międzynarodowej w tym zakresie [7, s. 203–205].

Określenie odpowiedzialności za nieudostępnienie informacji publicznej lub prezentacja nieprawdziwych danych ma charakter kluczowy dla całej problematyki transparentności i samego eksponowania informacji. Polski prawodawca zagwarantował każdemu prawo dostępu do informacji publicznej, nakładając równocześnie szereg obowiązków na określone podmioty dysponujące taką informacją. Brak przepisów sankcjonujących realizację tych obowiązków, mogłoby doprowadzić do ich niewypełnienia (w praktyce obowiązki te byłyby nieegzekwowalne). Odpowiedzialność za nieudostępnienie informacji na gruncie przepisów ustawy o dostępie do informacji publicznej przybiera postać odpowiedzialności karnej.

Możliwość kreowanie wizerunku podmiotu (*impression management*), zgodnego z prawem i dostosowanego do oczekiwań odbiorcy, jest właśnie „...takim księgowym opisem działań przedsiębiorstwa (sprawozdawczości finansowej), którego celem nie jest obiektywna prezentacja danych finansowych, lecz wpływ na odbiorcę sprawozdań. Zarządzanie prezentacją danych finansowych służyć ma skłonieniu interesariuszy przedsiębiorstwa do podjęcia przez nich korzystnych dla tegoż przedsiębiorstwa działań lub zaniechania działań potencjalnie przynoszących przedsiębiorstwu szkodę” [5, s. 7].

Nawiązując do legalnego, zgodnego z prawem, działania w obszarze sprawozdawania tak finansowego jak i dotyczącego odpowiedzialności społecznej pomiotów za swoje działanie, wydaje się, że inżynieria rachunkowości, przy możliwości wariantowego prezentowania informacji wspomaga takie zachowanie. Sama inżynieria rachunkowości definiowana jest „...jako zgodny z obowiązującym prawem bilansowym zespół działań księgowych, których najistotniejszym celem jest umożliwienie zarządom przedsiębiorstw realizacji zadań postawionych przez właścicieli kapitału. To typ zarządzania zasobami przedsiębiorstwa, w którym podstawowym celem jest wykazanie zgodności efektu działań gospodarczych z wyartykułowanymi zamierzeniami” [5, s. 7]. Mariaż obu tych pojęć (*impression management oraz inżynieria rachunkowości*) w kontekście poszerzonego sprawozdania finansowego o informację o społecznych skutkach działań podmiotu ukazuje nie skalę a wagę problemu jakim jest odpowiedzialność za skutki sporządzenia tak rozbudowanego sprawozdania. Zgodnie z polskim ale i międzynarodowym prawem za roczne sprawozdanie finansowe odpowiada kierownik jednostki (nb. zdefiniowany w ustawie o rachunkowości) [por 5, s. 49]. W konsekwencji wprowadzania nowych obszarów działań podmiotów objętych sprawozdawczością, zagrożenie odpowiedzialnością rośnie proporcjonalnie do nowych użytych nowych zdarzeń i zjawisk i ich ewentualnej kwantyfikacji. Oczekiwania odbiorców informacji zawartych w sprawozdaniu, wg E. A Hendriksena i M. F. van Breda, które mają być dla interesariusza, zgodnie z ustaloną w teorii hierarchią cech: zrozumiałe, przydatne (decyzyjnie) wiarygodne, sprawdzalne porównywalne i istotne [opracowano na podstawie 1, s. 149] to wyzwanie dla twórców tych sprawozdań.

W ponadnarodowych organizacjach gospodarczych odpowiedzialność kreujących informację np. w skonsolidowanym sprawozdaniu rozkłada się na zarządy samodzielnych podmiotów kontrolowanych przez jednostkę dominującą a współtworzących skonsolidowany obraz grupy. Zarządzanie przez zarządy podmiotów prezentacją danych (impression management), przy wykorzystaniu inżynierii rachunkowości, to zjawisko inicjujące turbulencję towarzyszącą tworzeniu a w następstwie i interpretacji danych przez interesariuszy. Podkreślić należy bowiem fakt dedykacji adresatom sprawozdań finansowych w kontekście między innymi odpowiedzialności społecznej podmiotów oraz odpowiedzialności twórców tych sprawozdań. Otwartym pozostaje problem weryfikacji sprawozdań. W przypadku rocznych sprawozdań finansowych uprawnionymi i kompetentnymi do badania są biegli rewidenci.

Weryfikacja sprawozdania odnoszącego się do tej części, która obejmuje zagadnienia strategii firmy, ekologii, skutków społecznych dotyczących wprost ludności (zatrudnienia, podwyższania kultury technicznej itp.), z uwagi na często werbalny oraz subiektywny charakter prezentacji pozostaje w gestii zainteresowanego informacją odbiorcy, jego świadomości w tym i ekonomicznego przygotowania.

Artykuł porusza problematykę sprawozdawczości ujętą w aspekcie nie tylko zakresu informacji ale także i odpowiedzialności ich twórców za słowo i liczby ilustrujące efekty gospodarcze. Ponadto, w opracowaniu poruszono problematykę odpowiedzialności społecznej za działania podmiotu oraz zdawania z tego działania sprawy, tj sprawozdań szczególnych, poświęconych zagadnieniom ekologii, bezrobocia i szeroko rozumianego wpływu działalności gospodarczej na otoczenie.

Bibliografia

1. *Hendriksen, E. A.* Teoria rachunkowości / E. A. Hendriksen, M. F. van Breda. – Warszawa : PWN, 2002.
2. *Kalwasińska, E. D. Maciejowska,* Rachunkowość finansowa w teorii i praktyce według polskiego prawa bilansowego. – Warszawa : WWZ, 2011.
3. *Łucewicz, J.* Współczesne determinanty zarządzania kadrami, [w:] Zarządzanie kadrami, Listwan T. (red.). – Warszawa : Wydawnictwo C.H. Beck, 2002.
4. *Mackievičius, J.* Rozwój rachunkowości w XXI wieku: hipotezy, prognozy, uwagi, [w] Perspektywy rozwoju rachunkowości, auditingu i analizy finansowej. Red. J. Gierusz, Uniwersytet Gdański Katedra Analizy Ekonomicznej, Katedra Rachunkowości, Sopot, 1999.
5. *Michalczyk, L.* Rola inżynierii rachunkowości w kształtowaniu wyników finansowych przedsiębiorstwa, rachunkowość wariantowa i odwrócony proces decyzyjny. – Warszawa : Oficyna a Wolters Kluwer business, 2013.
6. *Nowak-Lewandowska, R.* Społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstw wobec pracowników [w:] Społeczna odpowiedzialność biznesu. Uwarunkowania, kontrowersje, dobre i złe praktyki, Pisz Z., Rojek Nowosielska M. (red.), Praca Naukowa UE we Wrocławiu № 42, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław, 2009.
7. *Rybak, M.* Etyka menedżera – społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstwa / M. Rybak. – Warszawa : PWN, 2004.
8. *Wielogórska-Leszczyrńska, J.* Ewolucja sprawozdawczości finansowej jednostki z uwzględnieniem specyfiki działalności bankowej. – Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa, 2011.
9. *Współczesne nurty badawcze w rachunkowości / red. I. Sobańskiej i P. Kabalskiego.* – Łódź : Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2012.
10. *Wołszyn, J.* Społeczna odpowiedzialność małych i średnich przedsiębiorstw agrobiznesu z obszarów wiejskich / J. Wołszyn, E. Sawicka, M. Ratajczak. – Warszawa : SSGW, 2012.
11. *Wykowski, A.* Społeczna odpowiedzialność biznesu gwarancją sukcesu przedsiębiorstwa, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach, № 98/2013.
12. Założenia koncepcyjne sporządzania i prezentacji sprawozdań finansowych [w:] Międzynarodowych Standardach Sprawozdawczości Finansowej, 2007.
13. Stronainternetowa: <http://www.ngo.pl/files/ekonomiaspoleczna.pl/public/teksty2007/aktualniejsze2007/080326EStesky2007KuraszkoRok.pdf>, dostęp: 12.02.2016.